

До
Председателя на Научното жури за
оценяване на дисертационния труд
на Мартина Сребкова
Арабаджиева
СУ, Стопански факултет

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Теодора Маринова Георгиева, Международно висше бизнес училище, професионално направление: 3.7. Администрация и управление (Стратегическо управление на науката, технологиите и иновациите)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по професионално направление 3.8. Икономика (Икономика и управление по отрасли - образование, наука и иновации), към СУ „Климент Охридски“, Стопански факултет.

Автор на дисертационния труд: Мартина Сребкова Арабаджиева, отчислена с право на защита.

Тема на дисертационния труд: “Инструменти за финансово управление на висшите училища в контекста на европейските политики за качество”.

Основание за представяне на становището: участие в състава на научно жури по защита на дисертационния труд, съгласно заповед № РД38-113 от 09.02.2017 г. на Ректора на СУ и Протокол №1 от заседание на научно жури.

Рецензията е изготвена в съответствие с изискванията на:

- Закона за развитието на академичния състав в Република България, обн. ДВ, бр.38 /21.05.2010 г., с последно изм. и доп. ДВ бр. 68/02.08.2013 г.;
- Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България, обн. ДВ бр.75/24.09.2010 г., с последно изм. и доп. ДВ бр.62/12.07.2013 г.

I. Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е разработен в обем от 190 стандартни страници. Структуриран е както следва: увод (5 страници), литературен обзор (20 страници), основен текст, систематизират в четири глави

(144 страници), заключение (3 страници) и използвана литература (10 страници). В структурно отношение дисертационният труд е логически издържан като е постигната добра балансираност между отделните части. Съдържанието на дисертационния труд е илюстрирано посредством множество таблици и фигури. Библиографската справка съдържа 83 източника, от които 11 научни заглавия на кирилица и 72 на латиница.

Дисертационният труд, заедно с автореферата и представените научни публикации по темата на същия (общо 5 на брой), **представляват завършен продукт на самостоятелно научно изследване.**

Дисертационният труд е посветен на актуален и важен икономически и управленски въпрос. **Актуалността на темата** на дисертационния труд произтича от:

- първо, висшите училища в България се развиват в условията на бързо променлива и агресивна конкурентна среда. За да може държавата успешно да провежда реформи на системата на висшето образование, е необходимо задълбочено познаване на участниците в тази система;

- второ, в България към момента на провеждане на дисертационното изследване съществуват 51 акредитирани висши училища. Те се различават помежду си по много критерии – форма на собственост, мисия, област на висше образование, капацитет. Държавата в своята политика не отчита тези различия и разглежда висшите училища като хомогенни. Това непознаване на обекта на управленско въздействие от страна на държавата не позволява вземането на адекватни мерки за въздействие;

- трето, въпреки, че образованието е една от най-съществените области на социален живот и има ключово значение за развитие на националната икономика и конкурентоспособност като предоставя необходимия човешки ресурс за това, то не е обект на задълбочени анализи. Настоящото изследване е едно от малкото в тази област и в този смисъл може да намери място като обосновка на бъдещи политики за развитието на висшето образование.

В дисертационния труд сполучливо е разграничен предмета от обекта на изследването. Като **обект** на изследването са определени „съвременните финансови модели на висшите училища в България и добри практики в Европа, функциониращи в динамична среда, резултат от глобалните промени в икономиката и тенденциите в сектора“, а като **предмет** – „модел за финансиране на висши училища, който би довел до по-ефективно финансово управление, с оглед на предизвикателствата пред страната – демографски, финансови, структурни и кадрови“.

Ясно е дефинирана целта на дисертацията: „да се направи сравнителен анализ на модели на финансиране на висшето образование, като се отчитат предизвикателствата пред тях и съвременните тенденции на развитие в глобален аспект, както и да представи по-ефективен модел, стимулиращ поддръжане на

качеството, приложим в национален план“, която се осъществяват посредством решаването на четири изследователски задачи.

Основната декларирана теза в дисертационния труд е, че „е възможно прилагане на модел за ефективно финансово управление на висшите училища, който при разпределяне на публичните средства да влияе върху качеството на предлаганата образователна услуга.“

Използваната система от методи и подходи позволява да се проведе задълбочено научно изследване по темата и да се аргументира основната теза на дисертационния труд.

II. Оценка на съдържанието на дисертационния труд

В първа глава на дисертационния труд задълбочено и изчерпателно са изследвани водещите стратегически политики на Европейския съюз в областта на висшето образование. Основният акцент в изследването им е поставен върху ефективно прилаганите инструменти за институционално и проектно финансиране на висшето образование и за планиране и осъществяване на ефективни инвестиции в образователния процес. Разгледани са специфичните характеристики на традиционното финансиране на образователните системи и на финансирането, базирано на резултати. Синтезирани са и в дълбочина са разгледани съществуващите в рамките на ЕС устойчиви модели за финансово управление на висшето образование.

Втора глава е посветена на финансовото управление на висшите училища в България. Задълбочено и изчерпателно в динамика и на основата на анализ на причинно-следствените връзки са изследвани финансовите политики в България и разнообразието от източници за финансово осигуряване на висшите училища – държавна субсидия, финансови помощи от общините, дарения и спонсорство, студентски такси, собствени приходи от НИРД, други услуги. За всеки от тези източници са посочени основните характеристики, предимства и недостатъци.

Трета глава анализира съществуващите добри практики на финансово управление на висшите училища в ЕС. На тази основа са направени обобщения и изводи за принципите, моделите и насоките за финансиране на висшите училища в България в контекста на стремежа за подобряване на качеството на образователните услуги.

Четвърта глава представя емпирично изследване на финансовото управление на висшите училища в България. На основата на цялостна система от индикатори е изведен пилотен модел за разпределение на публични средства за развитие на висшите училища по начин, който гарантира подобряване на качеството.

Заключение. Докторантката проявява способност за ясно открояване на своите виждания по разглежданите проблеми и за тяхната аргументирана научна

защита. Тя сполучливо прави теоретични обобщения, предлага методически решения и обосновава практически предложения на изследваните проблеми.

III. Научни приноси и постижения

Представеният от докторантката Мартина Сребкова Арабаджиева дисертационен труд притежава убедителни доказателства за научно-приложни резултати, представени като решения по изследваните проблеми. Налице са научни приноси с теоретико-методологически и практико-приложен характер. Могат да се открият следните основни приноси на дисертационния труд:

1) Изследвани са и са анализирани съвременните подходи и методи за финансово управление на висшето образование в Европа. Установени са настоящите европейски тенденции за финансиране с цел максимална обществена полза. Направена е оценка на критериите за постигнато качество в дейността на висшите училища. Анализирани са широк набор от критерии за прилагани за отчитане на качеството. Критериите са обобщени в отделни категории и са показани силните им страни и недостатъците. Подбрани са подходящи примери и е аргументирано приложението им в системата на държавните висши училища в България.

2) Разработен е пилотен модел за финансово управление на държавните висши училища у нас. Моделът представлява набор от обективни критерии, съобразени с дейността на висшите училища, но и с обществените изисквания и очаквания към качеството на образователната услуга. Неговото прилагане би могло да гарантира по-голяма прозрачност и отчетност при изразходване на финансовия ресурс при поддържане на по-високо качество на образованието.

3) Пилотният модел е апробиран в два факултета на Технически университет, София - Машинно-технологичен факултет и Компютърни системи и управление. При използване на индикатори, обвързани с качеството, за разпределение на публични средства е проследена промяната на получаваните субсидии от двата факултета.

IV. Публикации и участие в научни форуми

Докторантката Мартина Сребкова Арабаджиева е представил 5 научни публикации, пряко свързани с темата и съдържанието на дисертационния труд, в това число: четири научни статии в издания на български език; и един доклад, представен на международна конференция на английски език.

Представените от докторантката научни публикации отговарят на необходимия брой публикации, те са достатъчни по обем и същевременно с това са представителни, самостоятелни, имат научна редакция и са в пряка връзка с темата на дисертационния труд, като отразяват основни моменти от него. Научните публикации отговарят на количествените и качествените изисквания

за публикации при защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

V. Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от 52 страници. Той кореспондира с дисертационния труд и достоверно представя в синтезиран вид обхвата, съдържанието и резултатите от научното изследване.

VI. Критични бележки и препоръки

Бих искала да направя следните препоръки:

1) Авторът засяга редица въпроси, касаещи финансовото управление както на системата на висшето образование в България, така и на равнище отделна институция – финансиране, усвояване на средства по национални и европейски изследователски програми, мениджърски практики. Резултатите от задълбочено проучване, каквото е настоящото, би следвало да станат достояние на отговорните административни структури, които и в настоящия момент излъчват предложения за промяна на нормативната рамка за управление на висшето образование.

2) При анализа на моделите за финансово управление на висшите училища и при разработване на пилотния модел са взети под внимание фактори и индикатори, които са тясно свързани със системата на висшето образование. На практика обаче, тази система се развива и управлява под въздействието на фактори, които са външни за нея, и в по-голяма или по-малка степен представляват част от общата бизнес и социална среда и са проекция на по-общи и по-широки феномени като политическа воля, управленска култура и административен капацитет на национално, регионално и институционално равнище. Разбира се, тези фактори излизат много извън рамките на конкретна разработка, каквато е дисертационното изследване за придобиване на ОНС „доктор“. Въпреки това, поради факта, че именно тази по-широка група фактори определят успеха на коментираните финансови модели, те биха могли да се попаднат в обхвата на бъдещите изследователски интереси на докторантката.

Направените препоръки са в съответствие с общата положителна оценка на разработката като самостоятелно изследване с доказани научни и практико-приложни приноси.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Мартина Сребкова Арабаджиева отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р.България и на

Правилника за неговото приложение. Дисертационният труд представлява комплексно, задълбочено и добросъвестно научно изследване на важен и сложен теоретичен и практико-приложен проблем. Темата на дисертационния труд е актуална, значима и дисертабилна. В хода на изследването са изпълнени поставените цели и задачи. С пълна убеденост давам **положителна оценка** на дисертационния труд. Посоченото в становището ми дава основание **да предложи на членовете на уважаемото научно жури да присъдят** на Мартина Сребкова Арабаджиева образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. Икономика (Икономика и управление по отрасли - образование, наука и иновации).

27 април 2017 г.
София

Рецензент:
(проф. д-р Теодора Георгиева)